УДК 347.78:025.5
DOI: 10.15587/2523-4153.2019.188163

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В. Г. Воронкова, Н. П. Капітаненко, В. О. Нікітенко

В статті проаналізовано умови захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві, що є результатом упровадження глобальної безпеки, та виступає достатньо інноваційною проблемою, ще недостатньо вивченою у вітчизняному правовому полі. Відзначено, що західний світ накопичив вже чимало проблем інформаційного простору, у числі яких кримінальні структури використовують величезні обсяги інтелектуальної власності, що створюється по всьому світу: від планів випуску нової продукції тих чи інших компаній до первинних кодів їх комп'ютерів. Розкриваються способи, що використовують проти нас кримінальні корпорації, терористичні організації, які використовують новітні технології і роблять це успішно, так як ми постійно відстаємо від них зі своїми засобами захисту та правовим захистом інтелектуальної власності. Якщо раніше лише цифрова інтелектуальна власність піддавалася піратському копіюванню – музика, відео, ігри та програмні засоби, але сьогодні у цифровому світі все змінюється. Звертається увага на те, що правові засади захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві – це погляд з правової точки зору на зворотний бік технологічних інновацій і ті наслідки, яким вони загрожують нашому взаємопов'язаному і нескінченно уразливому світу. Сьогодні в усьому світі виникла проблема з технічно-інформаційною і правовою грамотністю. У світі, переповненому гаджетами, алгоритмами, комп'ютерами, портативними пристроями, REID-чіпами і смартфонами, лише незначна частина людей має уявлення про те, як ці об'єкти працюють. Правовий захист інтелектуальної власності необхідний і державі, і приватному сектору бізнесу, і освіті. В статті відмічається, що маємо підвищувати технічно-інформаційну та правову грамотність населення, мета якої полягає в тому, щоб громадяни мали базове уявлення про те, як працюють технології, щоб інші особи не могли скористатися цим технологічним і правовим неуцтвом і зашкодити людям, щоб кожна людина навчилася писати комп'ютерні коди та протистояти технічним (технологічним) злочинам

Ключові слова: *інтелектуальна власність, правові засади, цифрове суспільство, захист інтелектуальної власності, новітні інформаційні технології*

1. Вступ

Захист інтелектуальної власності стає все більш актуальною темою дослідження. Сьогоднішні хакери стали високоорганізованими і сформували глобальні он-лайнові злочинні синдикати. Вони масово викрадають персональні дані, скоюють шахрайства з кредитними картками, здійснюють шахрайства у сфері медичного страхування і легального обороту наркотичних засобів, соціального забезпечення, а також податкові шахрайства. Як свідчить аналіз, 80 % людей знаходяться із цифровою присутністю в мережі Інтернет, а до 2025 року очікується переломний момент. Присутність у цифровому суспільстві стрімко зросла протягом останніх 20 з лишнім років. Лише 10 років тому це означало наявність номера стільникового зв'язку, електронної адреси і, можливо, персонального веб-сайту чи профілю і в мережі MySpace. Сьогодні цифровою присутністю вважається цифрова взаємодія на багатьох інтернет-платформах та у соціальних мережах. У цифровому світі сьогодення надзвичайно велике значення має довіра. Тому сьогодні відновити нормативно-правову базу, що сприятиме інноваційному та впевненому використанню технологій у кожному куточку світу. Найбільшою проблемою є застарілі закони, з якими не подолати сучасні виклики, тому слід створити нові закони, які б захищали інтелектуальну власність у цифрову епоху [1].

2. Літературний огляд

У своєму дослідженні ми спираємося на розробки зарубіжних авторів, в основі творів яких знаходимо концептуалізацію цифрового суспільства Аппело Юргена «Agile-менеджмиент. Лідерство та управління командами» [2]; Бріньолфссона Е., Макафі Е. «Друга епоха машин: робота, прогрес та процвітання в часи надзвичайних технологій» [3]; Гудмена

Марка «Злочини майбутнього» [4]; Келлі Кевіна «Невідворотне. 12 технологій, що формують наше майбутнє» [5]; О' Райлі Тіма «Хто знає, яким буде майбутнє» [6]; Роуза Девіда «Дивовижні технології. Дизайн та Інтернет речей» [7]; Росса Алека «Індустрії майбутнього» [8]; Стайнер Крістофера «Тотальна автоматизація. Як комп'ютерні алгоритми змінюють життя» [9]; Форд Мартіна «Пришестя роботів. Техніка і загроза майбутнього» [10]; Флорида Річарда «Homo creatives. Як новий клас завойовує світ» [11]; Шваб Клауса «Четверта промислова революція, Формуючи четверту промислову революцію» [12]; Андрюкайтене Рігіни [1].

Серед вітчизняних вчених ми виокремлюємо роботи В. Г. Воронкової [1]; Н.П.Капітаненко [5]; О. П. Кивлюк [1]; М. Ю. Максименюк [13]; В. В. Мельник [14]; В. О. Нікітенко [13]; В. І. Пожуєва [15]; О. П. Пунченка [16, 17]; І. С. Рижової [18, 19]; В. О. Сосніна [20]; А. В. Череп [21]; А. Шевченко [22], в основі яких викладено розвиток цифрових технологій, за якими майбутнє. В результаті проведеного аналізу літературних джерел, як зарубіжних, так і вітчизняних, ми прийшли до висновку, що з'явився новий науковий напрямок захист інтелектуальної власності у цифровому суспільстві, що потребує виявлення нового понятєвокатегоріального апарату, методології дослідження, що акумулюється навколо теорії складності як складової нелінійної методології; теоретичних і практичних основ правових засад інформатизації, цифровізації, роботизації, що розвиваються під впливом глобальних тенденцій; нових понять, категорій, законів, принципів і підходів до захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві, що розвиваються в нових умовах діджиталізації [21].

На думку авторів, слід зробити акцент на формування нових засад захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві, що розвиваються під впливом нових глобальних тенденцій розвитку людства – інформатизації, цифровізації, роботизації, що розширяють можливості захисту інтелектуалізації під тиском глобальних тенденцій, що розвиває різноманітні правові моделі розвитку науково-технічного та цифрового прогресу, в основі якого – вирішення проблем правової науки [5]. Незважаючи на наявність цілої низки джерел, все ж таки не розв'язаними і в недостатній мірі проаналізованими залишаються проблеми захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві, в основі яких нові тенденції – інформатизації, цифровізації, роботизації, що постійно змінюються тому, що цифрове життя не стоїть на місці, а постійно генерує нове коло проблем, пов'язаних з поширенням ідей захисту інтелектуальної власності, що потребують правового захисту [5].

3. Мета та задачі дослідження

Метою даного дослідження є аналіз проблем правового захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві та пошуки шляхів виходу з становища, що склалося.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

– виявити суть методології дослідження правового захисту інтелектуальної власності та її використання для вирішення проблем цифрового суспільства;

– здійснити аналіз інтелектуальної власності, яка виступає об'єктом хакерських злочинних угрупувань у цифровому суспільстві;

– охарактеризувати способи забезпечення прав інтелектуальної власності в умовах появи технологічних інновацій і масової комп'ютерної незахищеності;

– обґрунтувати шляхи підвищення технічно-інформаційної і правової грамотності населення у цифровому суспільстві як умову правового захисту інтелектуальної власності.

4. Методологія дослідження правового захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві та її використання для аналізу проблем цифрового суспільства

Правовий захист інтелектуальної власності у цифровому суспільстві, до аналізу якого може бути застосована теорія складності, яка відноситься до нелінійної методології, та дає точне уявлення про напрям розвитку цифрового суспільства. У сучасному багатошвидкісному світі сьогодні змінюється все: структура, функції, механізми та системи заходів, що потребують вироблення дорожньої карти правового захисту інтелектуальної власності у контексті невизначеності, нестабільності, стохастичності, щоб адаптуватися до сучасних стилів і методів керування. Методологія складності представляє сукупність теоретичних та практичних знань, що особливо важливо для вироблення дієвих концепцій сучасного правового мислення; часто це набір різних теорій, що іноді доповнюють одну одну, а іноді перекривають чи навіть суперечать одна одній [3]. Методологія складності відповідає умовам глобалізації 4.0, industry 4.0, технологічного прогресу 4.0, цифрового суспільства, Просвітництва 2.0, Agile-менеджменту. Саме для цих складних умов можна застосувати методологію складності, в основі якої синергетична методологія, що здійснює великий внесок у сферу правового захисту інтелектуальної власності [4, с. 38–41]. Сьогодні слід зрозуміти, що лінійна методологія часто приводить нас до хибних висновків, тому слід використовувати гнучкі методи та підходи, що відповідають сучасному стану цифрового суспільства, в основі якого лежить розробка ПЗ та методоло-

гія складних систем. Методологія складності включає в себе теорію хаосу, справжній прорив в аналізі якого відбувся ще в 1970–1980-х роках, а основний внесок зроблений такими вченими як Едвард Лоренц і Бенуа Мандельборг. Методологія хаосу стверджує, що навіть найменші зміни в початкових параметрах динамічної системи управління можуть викликати серйозні наслідки. Це означає, що поведінка багатьох систем зрештою непередбачувана, а труднощі можуть трансформуватися у величезні проблеми. Вроджена непередбачуваність динамічних систем, до яких відноситься і цифрове суспільство, має далекосяжні наслідки для оцінювання та контролю над цифровою системою.

Інтелектуальна власність як об'єкт хакерських злочинних угрупувань у цифровому суспільстві. В умовах цифрового суспільства величезні обсяги інтелектуальної власності виступають об'єктом хакерських злочинних угрупувань. Організовані злочинні угрупування намагаються досягти ще більш важливих і складних цілей. Зокрема, їх цікавлять *величезні обсяги інтелектуальної власності*, що створюється по всьому світу: від планів випуску продукції тих чи інших компаній до первинних кодів їх комп'ютерів. Так, у жовтні 2013 року кримінальні хакери обрали мішенню компанію «Adobe Systems» з Кремнієвої долини, викравши 38 мільйонів логінів і паролів облікових записів, а також номери мільйонів кредитних карток. Здавалася б, нічого нового, але в цій атаці злочинці також викрали понад 40 гігабайтів первинних кодів флагманських продуктів «Adobe», зокрема Photoshop, GoldFusion і Acrobat. Завдяки цьому злочи**н**нці можуть не тільки вільно продавати продукти «Adobe», вони також здатні змінити код і вбудувати в продукт незліченну кількість прихованих бекдорів, шкідливих програм, а також додаткових експлотів, і тоді легальні, нічого не підозрюючі клієнти компаній «Adobe» зазнають численних хакерських атак і крадіжок персональних даних. Ця подія мала складні і глобальні наслідки для компанії «Adobe» у середовищі користувачів. Навіть у «Symantec» – розробника PcAnywhere Norton AntiVirus – був викрадений її первинний код [13].

Традиційні організовані злочинні угрупування, такі як італійська мафія, японська якудза, китайські тріади чи колумбійські нарококартелі – перенаправляють зусилля і ресурси від звичайної злочинної діяльності у віртуальний простір, що дає можливість отримати легкі прибутки, збільшити анонімність і обмежити втручання поліції в їхню діяльність [4, с. 39–40]. У віртуальному просторі організовані злочинні угрупування використовують спам, фітинг, фейкові рекламні оголошення щодо підробки фармацевтичної продукції, поширення дитячої порнографії, атаки, що приводять до відмови в обслуговуванні, а також отримання інформації незаконними способами. І це лише частина діяльності, якій вони сприяють [14].

Рівень складної автоматизованої злочинної діяльності, забезпеченої штучним інтелектом, яку ми бачимо наразі, є найкращим поясненням, чому річні витрати на боротьбу з кіберзлочинністю вже складають понад 400 мільярдів доларів [1, с. 470]. Із вдосконаленням ШІ можна очікувати, що все більше злочинів використовуватимуть ці інстурменти. Алгоритмічне хакерство також може створити серйозні проблеми для суспільства та його критичних інфраструктур, адже майже неможливо виявити заміну кількох рядків серед мільйонів рядків програмного коду інтелектуального агента, хоча це може призвести до радикальної зміни його поведінки. Атаки на центрифуги на заводі зі збагачення ядерного палива в іранському місті Натанзі є типовим прикладом такої загрози – невеличка зміна у ПЗ, яка мала величезний вплив і потребувала років для виявлення. Яким чином ми могли б дізнатися, що алгоритми біржової торгівлі чи навігації вимкнені чи заламані зловмисниками? Ми б навіть гадки про це не мали, поки не стало б занадто пізно. Злочинні можливості, що надає обмежений штучний інтелект, зростатимуть у міру їх використання і ставитимуть все більше витонченими. Є точка зору Рей Курцвейла, що штучний інтелект досягне рівня людського приблизно до 2029 року. Слідом за цим, скажімо, до 2045 року, ми в мільярд разів збільшимо людський біологічно-машинний інтелект нашої цивілізації, що актуалізує правовий захист інтелектуальної власності у цифровому суспільстві. Це було настільки глибоке зрушення, що його назвали «останнім винаходом людства» [23].

Забезпечення прав інтелектуальної власності в умовах появи технологічних інновацій і масової комп'ютерної незахищеності.

Нашим цифровим життям, опосередкованим через мерехтіння екранів, щодня активно маніпулюють і фільтрують його способами, які одночасно є непрозорими і нерозшифрованими. Усе частіше різні країни визначають, до яких даних громадяни повинні отримувати вільний доступ, а яка інформація має бути заборонена. Використовуючи переконливі на перший погляд аргументи, як-от «захист національної безпеки», «забезпечення прав інтелектуальної власності», уряди постійно використовують інтернет-цензуру. Деякі з цих методів фільтрування контенту відомі широкому загалу. Так, наприклад у Франції та Німеччині відкрито цензуруються сайти, що містять пропаганду нацизму або заперечують Голокост. У Сирії заблоковані YouTube, Facebook, Amazon, Hotmail і прокурдські сайти. У Саудівській Аравії обмежений доступ до 400 тисяч сайтів, у тому числі до тих, на яких обговорюються будь-які політичні, релігійні або соціальні проблеми, несумісні з догматикою ісламу або особистими переконаннями правлячого монарха [24].

Так само як робототехніка призвела до виникнення нових ризиків у нашому тривимірному світі, відбудеться із цифровим виробництвом. Першими злочинами, які здійснюватимуться у світі

3D-друку, будь-яка крадіжка інтелектуальної власності [18, 19]. Раніше лише цифрова інтелектуальна власність піддавалася піратському копіюванню – музика, відео, ігри та програмні засоби, але все змінюється. Незважаючи на те, що шахраї здавна виробляли підроблені сумочки від «Gucci» і годинники «Cartier», їх можна було б досить легко відрізнити від оригінальних через вади дизайну та недбале виконання. Проте в майбутньому ці речі можна буде просто відсканувати та надрукувати на 3D-принтері з надвисокою чіткістю, зробивши копії візуально настільки ж якісними, як і оригінал. Компанія «Gartner» вже підрахувала, що починаючи з 2018 року, 3D-друк призведе до щорічних глобальних втрат у сфері інтелектуальної власності на суму понад 100 мільярдів доларів [4, с. 455]. Цифрове виробництво стане величезною підмогою для грабіжників і переслідувачів, які відтепер можуть миттєвою зробити фото ключів від вашого дому чи офісу, які ви випадково залишили на столі, і скористатися таким сервісом, як KeyMe, щоб створити дублікат [20]. Сьогодні ми живемо в умовах масової комп'ютерної незахищеності і публічні дебати щодо обговорення цих питань – на порядку денному, особливо підвищення технічно-інформаційної і правової грамотності населення у цифровому суспільстві. У світі, переповненому гаджетами, алгоритмами, комп'ютерами, портативними пристроями, REID-чіпами і смартфонами, лише незначна частина людей має уявлення про те, як ці об'єкти працюють [24].

Напрями підвищення технічно-інформаційної і правової грамотності населення у цифровому суспільстві як умова правового захисту інтелектуальної власності

У цифровому суспільстві необхідно підвищувати технічно-інформаційну іа правову грамотність населення, мета якої полягає у тому, щоб кожна людина була захищена у правовому смислі, навчилася писати комп'ютерні коди, мала базові уявлення про те, як працюють технології, щоб інші особи не могли скористатися цим технологічним і правовим неуцтвом і зашкодити людям. Правова освіта є ключовою, стан загальної і правової освіти серед населення в галузі кібербезпеки і правової безпеки – жахливий. Досі в більшості шкіл взагалі відсутня або слабо організована освіта щодо безпеки в мережах. Національна Рада із запобігання злочинності у США започаткувала програми інформування батьків та дітей про кіберзалякування та техніку безпеки в Інтернеті, а Національний альянс з кібербезпеки створив чудовий веб-сайт StaySafeOnline.org та інші загальнодоступні програми, щоб допомогти нашому цифровому суспільству безпечно використовувати Інтернет удома, на роботі та у школі. Проте ці зусилля слід потроїти, якщо ми намагаємося відповідати рівню загроз, що стають усе більш реальними через безліч технологічних досягнень, зокрема Інтернету речей [7].

Більшість технологічних загроз повинна розглядатися на системному рівні, але, щоб максимально захистити себе та свої сім'ї, ми самі також повинні розуміти ризики та брати на себе відповідальність, а для цього бути у правовому сенсі підготовленими. Правовий захист інтелектуальної власності необхідний і державі, і приватному сектору бізнесу, і освіті. Компанії атакують не тільки кримінальні корпорації, а й шпигунські структури суверенних держав, які полюють на інтелектуальну власність та корпоративні дані. Заходи безпеки, що зазвичай були потрібні лише у надсекретних організаціях, віднині вкрай потрібні всьому діловому світу. Але й тут освітні та правові ресурси вкрай обмежені і цю ситуацію слід міняти, якщо ми хочемо досягти будь-якого прогресу у протистоянні технологічним загрозам, що постають перед нами [8, 9].

Звичайно, технології можуть допомогти нам почуватися більш безпечно. Багатофакторна автентифікація, біометрія, шифрування та геолокація здатні знизити рівень злочинності та зменшити інші ризики. Проте, як ми вже неодноразово бачили, ці технологічні інструменти можуть виявитися нікчемними. Національні засоби безпеки мають у своєму розпорядженні засоби екстракласу, проте одній всього людині Едварду Сноудену вдалося поцупити величезний обсяг конфіденційних даних, скопійованих на звичайну флешку. Те ж стосується «мирного» іранського ядерного центру в Натанзі з його екстраординарними заходами безпеки, який навіть не мав зв'язку між системами промислового контролю та Інтернетом [15]. Все це виявилося ні до чого, коли хтось невідомий підключив заражений USV-накопичувач до стаціонарного комп'ютера на об'єкті. Ця непродумана дія дозволила розповсюдити хробака Stuxnet через внутрішню мережу, відповідальну за контроль над центрифугами для збагачення урану на об'єкті [10].

Дійсно, треба вибирати найпростіше технологічне вирішення проблеми, коли воно існує, однак власники бізнесів, владні структури, інтернет-компанії, комп'ютерні програмісти та інженери завжди повинні враховувати людський фактор, якщо ми прагнемо досягти будь-якого прогресу в протистоянні з технологічним ризиком, а це означає що наше життя повинно бути правовим чином забезпечене. Наші інструменти безпеки сьогодні надто складні у використанні, а складність завжди була ворогом безпеки. Адепти інформаційної безпеки говорять своїм жаргоном про віруси, мелвери, нульові дні, експлойти, трояни, віддалене адміністрування, покращені стандарти шифрування, правову освіту [11].

У цифровому суспільстві, який все більше управляється алгоритмами, сьогодні маємо упровадження в життя наступних алгоритмічних дій, які мають бути захищені законом, до яких слід віднести наступне:

1. Алгоритмічну торгівлю на Волл-стрит (боти здійснюють купівлю та продаж акцій).

2. Алгоритмічне правосуддя (камери, що фіксують проїзд на червоне світло та швидкість автомобіля, допомагають визначити порушення закону).

3. Алгоритмічний прикордонний контроль (Штучний інтелект (ШІ) може вказати на необхідність перевірки наших документів та багажу).

4. Алгоритмічне визнання кредитного балансу (аналіз вашого рахунку програма від компанії «FICO» визначає вашу кредитоспроможність).

5. Алгоритмічне спостереження (камери відеоспостереження можуть виявити незвичну активність за допомогою комп'ютерного бачення, а функція розпізнавання голосу може сканувати ваші телефонні дзвінки на наявність певних ключових слів).

6. Алгоритмічну медичну допомогу (незалежно від того, чи ви записувались на прийом до лікаря або зверталися до страхової компанії).

7. Алгоритмічне військове забезпечення (БПЛА та інші роботи, наділені технічними можливостями доля пошуку та ліквідації конкретної особи без втручання людини).

8. Алгоритмічні побачення (наприклад, веб-сайт eHarmony обіцяє застосувати математичні методи, щоб знайти вашу ідеальну половинку).

Поміж інших програм ці програми автоматизують хакерство, розповсюдження вірусів, крадіжку інтелектуальної власності, промислове шпигунство, розповсюдження спаму, викрадення особистих даних і DDos-атаки [4, с. 469]. Масові комп'ютерні бот-мережі – такі як «Mariposa» і «Confiker», здатні увірватися до вашого комп'ютера і перетворити його на покірливого робота, який братиме участь у DDos-атаках, - і обмежені алгоритми ШІ, що потрібні для цього, написані лише одним чи двома кримінальними геніями [12, 22, 25].

5. Результати дослідження

Складність – ключова парадигма XXI століття, до якої відноситься і правовий захист інтелектуальної власності у цифровому суспільстві. Коли аналіз стикається зі складними системами і нелінійним мисленням, ми потрапляємо до галузі, яку називають методологією гнучкості. Саме методологія складності як методологія гнучкості і допомогла нам проаналізувати правовий захист інтелектуальної власності у цифровому суспільстві.

Саме в ненадійному політичному та соціальному контексті ми стикаємося з можливостями та викликами низки потужних нових технологій – від штучного інтелекту до біотехнологій, передових матеріалів та квантових обчислень, які призводять до радикальних зламів у способах існування сучасних людей суспільстві.

Вже час дати раду нашим відносинам з кодами і програмним забезпеченням – ще до того, як до глобальної інформаційної мережі приєднаються наступні 50 мільярдів об'єктів. Сьогодні в усьому світі виникла проблема з технічно-інформаційною і правовою грамотністю.

Зловмисне використання штучного інтелекту (ШІ) та комп'ютерних алгоритмів породило кримінальних ботів – розумних агентів, націлених на здійснення масштабних злочинних дій. Злочинні боти служать підґрунтям діяльності злочинних корпорацій і несуть відповідальність за значне зростання їх прибутковості. Головною проблемою сьогодення є підвищення технічно-інформаційної і правової грамотності населення у цифровому суспільстві як умова правового захисту інтелектуальної власності.

6. Висновки

1. Методологія дослідження – нелінійна методологія складності, що представляє собою сукупність теоретичних та практичних знань, умінь та компетентностей керівників, що особливо важливими для вироблення дієвих концепцій сучасного управлінського мислення у цифрову епоху. Розвиток методології складних систем означає, що виник новий підхід до дослідження правового захисту інтелектуальної власності як складної системи, включаючи проблеми розробки ПЗ та управління організаціями взагалі.

2. Правовий захист інтелектуальної власності у цифровому суспільстві вкрай необхідний, тому що упродовж останніх 50 років ми дедалі чіткіше усвідомлюємо взаємозв'язок між суспільством та технологіями, Сьогодні технології є чимось значно більшим, аніж набір механізмів, інструментів та систем, пов'язаних із виробництвом та споживанням. Технології – це потужні фактори, що формують наші цінності, завдяки ним відбувається розбудова економіки, суспільства, формуються нові погляди на світ, що вимагає захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільств як результату упровадження глобальної безпеки.

3. Сьогодні в усьому світі виникла проблема забезпечення прав інтелектуальної власності в умовах появи технологічних інновацій і масової комп'ютерної незахищеності. У світі, переповненому гаджетами, алгоритмами, комп'ютерами, портативними пристроями, REID-чіпами і смартфонами, лише незначна частина людей має уявлення про те, як ці об'єкти пра-

цюють вони руйнують відомі способи сприйняття ідей, обчислення, координування дій та виробництва, віддзеркалюють нові способи створення цінностей для організацій та громадян.

4. Правовий захист інтелектуальної власності у цифровому суспільстві вимагає формування нової правової системи, під якою ми розуміємо норми, правила, очікування, цілі, інструкції та стимули, що трансформували спосіб створення правових цінностей та цілковито змінили світ. Правовий захист інтелектуальної власності у цифровому суспільстві вимагає підвищення технічно-інформаційної і правової грамотності населення у цифровому суспільстві.

Література

1. Концептуализация smart-общества и smart-технологий в контексте развития современной цивилизации / Андрюкайтене Р., Воронкова В., Кивлюк О., Романенко Т., Рижова І. // Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos. 2017. С. 11–12.
2. Аппело Ю. Agile-менеджмиент. Лідерство та управління командами. Харків: Вид-во «Ранок»: Фабула, 2019. 432 с.
3. Бріньолфссон Е., Макафі Е. Друга епоха машин: робота, прогрес та процвітання в часи надзвичайних технологій. Київ: FUND, 2016. 236 с.
4. Гудмен М. Злочини майбутнього. Харків: Вид-во «Ранок»: Фабула, 2019. 592 с.
5. Капітаненко Н. П. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2017. 603 с.
6. Обущак О. О., Обущак С. А. Адміністративне регулювання у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2009. № 36. С. 75–85.
7. О'Райлі Т. Хто знає, яким буде майбутнє. Київ: Наш формат, 2018. 448 с.
8. Роуз Д. Дивовижні технології. Дизайн та Інтернет речей. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. 336 с.
9. Росс А. Індустрії майбутнього. Київ: Наш формат. 2017. 320 с.
10. Стайнер К. Тотальна автоматизація. Як комп'ютерні алгоритми змінюють життя. Київ: Наш формат, 2018. 280 с.
11. Форд М. Пришестя роботів. Техніка і загроза майбутнього. Київ: Наш формат, 2016. 400 с.
12. Флорида Р. Homo creatives. Як новий клас завойовує світ. Київ: Наш формат, 2018. 432с.
13. Келлі К. Невідвортне. 12 технологій, що формують наше майбутнє. Київ: Наш формат, 2018. 304 с.
14. Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Інформаційно-комунікативне суспільство як різновид складної соціальної системи і взаємодії // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. № 66. С. 266–278.
15. Пожуєв В. І. Осмислення місця і ролі інформації у сучасному суспільстві // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2010. № 42. С. 4–13.
16. Пунченко О. П., Шилина Н. Е. Динамика ноосферизации образования информационной цивилизации // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. № 67. С. 28–39.
17. Пунченко О. П. Образование в системе философских ценностей: монография. Одесса: Астропринт, 2010. 506 с.
18. Рижова І. С. Smart–технології як фактор розвитку сучасного дизайну // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2017. № 69 (1). С. 174–183.
19. Рижова І. С. Культура як найбільш фундаментальний спосіб людського буття // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2011. № 46. С. 126–134.
20. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Ажажа М. А. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): навч. пос. Запоріжжя: Дике поле, 2016. 356 с.
21. Цифрова культура (фінтех) як чинник підвищення ефективності економіки та бізнесу в умовах технологічної революції 4.0 / Череп А., Воронкова В., Нікітенко В., Ажажа М., Муц Л. // Eastern european conference of management and economics: між нар. наук.-пр. конф. Любляна, 2019. С. 93–97.
22. Шевченко А. Диджитал эра. Просто о цифровых технологиях. Киев: Саммит-Книга, 2018. 457 с.
23. Мельник В. В. Соціально-філософський аналіз взаємовпливу і взаємодії особистості і глобалізованого соціуму // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2011. № 46. С. 96–108.
24. Олексенко Р. І. Філософія розвитку інформаційного суспільства в епоху глобалізації // Гілея. 2015. № 38. С. 229–232.
25. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 426 с.

Received date 22.10.2019
Accepted date 12.11.2019
Published date 30.12.2019

Воронкова Валентина Григорівна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри, кафедра менеджменту організацій та управління проектами, Інженерний інститут, Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69600,
E-mail: valentinavoronkova236@gmail.com

Капітаненко Наталія Петрівна, кандидат юридичних наук, доцент, кафедра менеджменту організацій та управління проектами, Інженерний інститут, Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69600, E-mail: kapitanalaw@gmail.com

Нікітенко Віталіна Олександрівна, кандидат філософських наук, доцент, кафедра менеджменту організацій та управління проектами, Інженерний інститут, Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69600, E-mail: vitalina2006@ukr.net